

ТЕНДЕНЦІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

УДК: 159.942.2

Лазуренко Олена Олексіївна

Кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної і медичної психології та педагогіки Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, м. Київ (Україна)

Анотація. У статті розглянуто тенденції модернізації та особливості професійної психологічної підготовки майбутнього лікаря з точки зору компетентнісного підходу. Представлена сучасна концепція формування професійної психологічної компетентності на різних етапах становлення фахівця. Виділено складові професійної компетентності лікаря. Запропоновано інтегральні характеристики професійної діяльності та складові професійної компетентності лікаря, визначено психологічні особливості його професійної діяльності, окреслені тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки медичних фахівців у рамках компетентнісного підходу. Викладено загальну стратегію, методичні підходи програми, спрямованої на формування психологічної професійної компетентності майбутніх лікарів. Доведено, що основним завданням навчання і виховання, результатом професійного становлення фахівця у вищому медичному навчальному закладі є модернізація професійно-психологічної підготовки лікарів, спрямованої на особистісний розвиток студентів, формування їх професійної психологічної компетентності. Зроблено висновки та сформовано перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: психологічна компетентність, характеристика структурних компонентів професійної психологічної компетентності, професіоналізм лікаря, професійна підготовка, компетентнісний підхід.

Постановка проблеми дослідження. Аналіз світових тенденцій у галузі професійної медичної освіти засвідчує зростання вимог до професіоналізму та особистих якостей лікаря. Професіоналізм лікаря включає не лише ефективне виконання своєї професійної діяль-

ності, а й зрілість особистості фахівця, поєднання професійно важливих якостей з психологічними у процесі кваліфікованої лікувальної взаємодії.

Досягти успіхів може лише фахівець з високою професійною компетентністю, висо-

ким рівнем інтелігентності, бажанням розвиватися та самовдосконалюватися. Професійна компетентність лікаря формується на основі практичного досвіду та обумовлює його професійну майстерність. Джерелом цієї майстерності виступають не лише особисті якості лікаря, а і його професійні компетенції, в тому числі у сфері емоцій. Переконані, оволодіти цією майстерністю можна лише за умови цілеспрямованої роботи над собою, професійного вдосконалення, розвитку свого внутрішнього потенціалу.

В свою чергу, навчально-виховний процес у вищому медичному навчальному закладі є невід'ємною складовою частиною розвитку особистості студента – майбутнього лікаря, що сприяє формуванню його професіоналізму. З огляду на це, доцільно припустити, що одним з основних завдань навчання і виховання, результатом професійного становлення фахівця у вищому медичному навчальному закладі є формування його психологічної компетентності.

Вивчення сучасного стану професійної підготовки майбутнього лікаря свідчить, що вирішенню зазначеного завдання вищими навчальними закладами приділяється недостатня увага. Результати аналізу навчальних планів та програм підготовки медичних фахівців свідчать, що існує об'єктивна суперечність між реальною потребою майбутнього фахівця в оволодінні знань з психології та можливістю отримати їх у процесі навчання у вищому ме-

дичному навчальному закладі [2]. Розв'язати цю суперечність, на наше глибоке переконання, можна шляхом формування професійної психологічної компетентності майбутнього фахівця, оскільки акумулює у собі як професійну компетентність, так і індивідуально-психологічні якості особистості.

Актуальність дослідження зумовлена тим фактом, що на сьогодні проблема формування професійної психологічної компетентності майбутнього медичного фахівця є новою у галузі сучасних досліджень. Однак, на наше глибоке переконання, доцільно з'ясувати, яким чином вирішується дана проблема в практиці вищої медичної освіти. Враховуючи велику професійну важливість формування психологічної компетентності лікаря постала проблема пошуку певних потенціалів професійної підготовки у її розв'язанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спрямованість наукових досліджень на професійну психологічну компетентність лікаря є новою як для вітчизняних, так і закордонних вчених-психологів. Незважаючи на безліч проведених досліджень, безперечно актуальність і практичну значимість, огляд літератури з очевидністю показує слабку вивченість сутності професійної психологічної компетентності лікаря: положення особистісно-діяльнісного підходу в психології (К. О. Абульханова-Славська, Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, С. Д. Максименко, А. В. Петровський,

С. Л. Рубінштейн та ін.); вітчизняні концепції та теорії особистісно-професійного становлення (В. Л. Зливков, Є. О. Клімов, С. Д. Максименко, Л. М. Мітіна та ін.); дослідження процесу становлення особистості студента (Г. С. Абрамова, Ж. П. Вірна, Л. В. Долинська, Н. В. Наумчик, В. Г. Панок, Н. І. Пов'якель, Н. Ф. Шевченко, Н.В. Чепелева та ін.); теоретичні положення щодо організації професійної освіти та професійної діяльності (Г. О. Балл, Л. М. Карамушка, Р. В. Павелків, М. Л. Смульсон, Т. М. Титаренко та ін.); психолого-педагогічні принципи впровадження інноваційних форм та методів навчання у професійній підготовці студентів у вищій школі (О.Ф. Бондаренко, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, Ю. М. Швалб, Т. С. Яценко та ін.). Тому констатуємо, що нині ця проблема в рамках психології та педагогіки вищої медичної школи залишається недостатньо дослідженою.

Огляд літератури, як було зазначено вище, свідчить про неоднозначність розуміння поняття «психологічна компетентність», «професійна психологічна компетентність» у психології. Це, в свою чергу, є серйозною прогалиною у психології праці, зокрема лікаря, що стримує розробку заходів, спрямованих на підвищення його професійної майстерності, збереження психічного здоров'я, підтримання його працездатності тощо. Складність проблеми обумовлена ще й тим, що розвиток, формування професійної психологічної компетентності взагалі виступає разом з розвитком ін-

ших сфер особистості. Таким чином, доречність дослідження психологічного аспекту професійної діяльності лікаря зумовлена не лише недостатністю і суперечливістю наукових знань про психологічний компонент професійної діяльності такого фахівця, зокрема, а ще й тим, що процес формування професійної психологічної компетентності майбутнього лікаря є одним з напрямків розвитку його професіоналізму, як сукупності професійних властивостей, індивідуальних якостей та системи професійних вмінь.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, якій присвячується стаття. На наш погляд, необхідно знайти такий підхід, вибудувати таку програму, яка зможе забезпечити розвиток професійної психологічної компетентності майбутнього фахівця протягом всього процесу навчання у вищому медичному навчальному закладі. Найбільш перспективними, з нашої точки зору, шляхами розвитку та професійного становлення лікаря у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу, з точки зору компетентнісного підходу, мають стати не лише інтеграція навчальних дисциплін, а і впровадження спеціально розроблених курсів, застосування сучасних тренінгових технологій, спрямованих на розвиток ключових вмінь та навичок майбутнього фахівця.

Мета статті: виділити інтегральні характеристики професійної діяльності та складові професійної компетентності лікаря, ви-

значити психологічні особливості його професійної діяльності, окреслити тенденції модернізації професійно-психологічної підготовки медичних фахівців у рамках компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема компетентності постає досить гостро. Незважаючи на всі теоретичні труднощі і проблеми виміру, аналіз різних підходів до вивчення компетентностей показує, що склався інноваційний підхід до розуміння даного феномену. Ми вважаємо, що в його основу покладений компетентнісний підхід.

Для наукового розгляду феномену психологічної компетентності доречно, на наш погляд, спочатку зробити аналіз поняття «компетентність» і відокремити його від терміну «компетенція». Проблема компетентності не є новою, до неї ще і раніше зверталися вчені. Так, наприкінці 1960 – на початку 1970 рр. у західній науці зароджується напрям – компетентний підхід у освіті, який досконало вивчає І. Зимня. На основі глибокого аналізу вона виокремлює три етапи його розвитку. Для першого етапу (1960-1970 рр.) характерним, на її думку, є поява таких понять, як «компетенція» та «комунікативна компетентність», а також створення передумов для розмежування категорій «компетенція» та «компетентність». Другий етап (1970-1990 рр.) відзначився тим, що розпочалось активне

використання понять «компетенція» та «компетентність», коли Дж. Равен надав тоді перше та цілком обґрунтоване трактування компетентності. Окрім того, науковець виокремив цілий ряд видів компетентностей (це і впевненість у собі, і адаптивність, і емоційне ставлення до діяльності та інші). Деякі він відносив до когнітивної сфери, інші – до емоційної. Усі компоненти, на думку Дж. Равена, є запорукою ефективної поведінки. Третій етап (з 1990 р.) пов'язується з виходом праці А.К. Маркової, у якій розглядалась професійна компетентність з позицій психології праці. Зокрема, у структурі професійної компетентності А. К. Маркова виділяє наступні чотири складові: професійні психологічні та педагогічні знання; професійні педагогічні вміння; професійні психологічні позиції; особистісні властивості. У інших своїх доробках вона виділяє спеціальний, соціальний, особистісний та індивідуальний види професійної компетентності.

Іноді у літературі компетенція ототожнюється із поняттям компетентність, іноді розглядається як його частина, іноді як родове поняття. Так, у тлумачному словнику Д. М. Ушакова читаємо таке визначення цих понять: «компетентність – це поінформованість, авторитетність», а «компетенція – це коло питань, явищ, у яких особа має авторитетність, досвід». Інше трактування поняття «компетентність» знаходимо у праці А. В. Хуторського. Він інтерпретує компетен-

тність як володіння людиною певною компетенцією, і зауважує, що вона включає особистісне ставлення до діяльності. Як бачимо, теж простежується зв'язок емоцій з діяльністю. Отже, звернувшись до дефініцій розглянутих вище понять, зауважимо, що їх розуміння сьогодні ще продовжує формуватися.

У рамках нашого дослідження доречно зупинитися на більш детальному аналізі поняття «компетентність». Цікаво, що у перекладі з англійської «компетентність» – це сукупність компетенцій, наявність знань та досвіду для ефективної діяльності у певній галузі. Водночас, аналіз наукової літератури із даного проблемного питання дозволяє виділити ще кілька підходів у визначенні поняття компетентності. Отже, її інтерпретують, по-перше, як здатність, здібність; по-друге, як сукупність досвіду; по-третє, як набір умінь, навичок; по-четверте, як єдність психічних властивостей; по-п'яте, як ефективну модель дії. Ми, як і більшість науковців, погоджуємось з думкою, що компетентність представляє собою не лише комплекс знань, сукупність вмінь та навичок, а й уміння застосовувати отримані теоретичні знання у практичному житті [6; 7].

Сучасні американські дослідники розглядають компетентність як здатність до вирішення завдань і готовність до своєї професійної ролі у тій чи іншій галузі. Відтак, професійну компетентність можна розглядати у двох аспектах: як здатність до вирішення завдань і готовність до своєї професійної ролі, і

як характеристика особистості фахівця. Отже, можемо розуміти професійну психологічну компетентність лікаря як частину його професіоналізму. Між тим, професіоналізм лікаря визнається як якісна характеристика високого рівня професійної діяльності.

Таким чином, виходячи з зазначених вище поглядів, можемо з впевненістю констатувати, що компетентність визначається як отриманий досвід, як тривалий процес набуття умінь та навичок, необхідних для досягнення високого рівня майстерності у певній сфері життєдіяльності, зокрема професійній.

Таке трактування дає нам можливість звернутися до вивчення проблеми професійної психологічної компетентності медичного фахівця.

Праця лікаря є багатоаспектною діяльністю, яка, на нашу думку, включає декілька складових: професійну спрямованість, соціальну взаємодію, комунікативні здібності; особистісні якості фахівця, його емоційно-психологічні властивості, які є взаємодоповнюючими та спрямовані на допомогу пацієнтові. У зв'язку з цим в цілому можна виділити інтегральні характеристики професійної діяльності лікаря і констатувати, що професіоналізм лікаря має визначати співвідношення, з одного боку, його професійних знань, вмінь та навичок, а, з іншого – психологічних властивостей. В свою чергу, такий підхід дозволяє нам стверджувати, що професійна компетентність лікаря, як невід'ємна характеристика його

го професійної діяльності, з нашої точки зору, складається з кількох важливих компетентностей: фахова компетентність; соціальна компетентність; комунікативна компетентність; особистісно-індивідуальна компетентність; емоційна компетентність.

Професійна компетентність лікаря – це єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення професійної діяльності. Професійна готовність, в свою чергу, складається із суми знань, вмінь та навичок, закономірностей розвитку та становлення особистості фахівця. При цьому, спеціальні знання є необхідною, але недостатньою умовою професійної компетентності. Важливими є професійні вміння та навички, що, звичайно, ґрунтуються на теоретичних знаннях, через які і розкривається структура професійної компетентності лікаря.

Зміст професійної компетентності лікаря виявляється в узагальненому умінні професійно діяти, що, передбачає наявність у лікаря аналітичних (аналізувати, осмислювати, правильно діагностувати, формулювати завдання, знаходити способи оптимального лікування тощо); прогностичних (пов'язані з управлінням лікувальним процесом, передбачають чітку уяву про мету діяльності, очікуваний результат, передбачення не прогнозованих результатів, визначення етапів лікувального процесу, його прогнозування тощо); рефлексивних (спрямовані на себе, розуміння і аналіз власних дій, вчинків); комунікативних (вміння

вербального спілкування); перцептивних (допомагають розуміти інших) вмінь, а також вмінь професійної взаємодії (вміння встановлювати стосунки, обирати до пацієнтів, колег найдоцільніші способи поведінки, звертань, розподіляти увагу, забезпечувати сприятливу атмосферу) тощо. Для лікаря важливо встановити рівень результативності власної діяльності: адекватність і правильність комплексу визначених завдань, втручань; ефективність методів діагностики, прийомів лікування; відповідність застосовуваних форм індивідуальним, віковим, іншим особливостям пацієнтів; причини успіхів, помилок, невдач, труднощів у процесі лікувальної взаємодії тощо.

Фахова компетентність лікаря обумовлена володінням ним знаннями, практичним досвідом у певній галузі медицини (анестезіологія, гематологія, гінекологія, дерматологія, ендокринологія, імунологія, кардіологія, неврологія, нефрологія, онкологія, ортопедія, педіатрія, ревматологія, стоматологія, терапія, хірургія та ін.). Це особистісна професійна якість лікаря, яка дозволяє йому самостійно та ефективно реалізовувати цілі лікувального процесу, лікувальної взаємодії. Це здатність до кваліфікованого вирішення широкого кола професійних завдань. Для цього потрібно не лише володіти знаннями, а й вміти і бути готовим грамотно застосовувати їх у практичній професійній діяльності.

Компетентність лікаря у професійній діяльності включає в себе професійні знання

вміння та навички; професійну обізнаність; професійні позиції, професійно-важливі якості; професійне мислення; професійну пильність; професійне прогнозування; розуміння і збереження моральних цінностей тощо.

Соціальна компетентність лікаря містить: вміння встановлювати контакти; терпимість у стосунках з іншими; використання відкритої позиції у лікувальній взаємодії; вибір доречної стратегії поведінки; готовність до співпраці, відкритість у встановленні контактів з іншими людьми, відверта взаємодія з ними тощо.

Комунікативна компетентність лікаря охоплює знання про професійну етику та деонтологію; навички у професійному спілкуванні; професійний такт; розуміння особливостей свого індивідуального стилю спілкування; розуміння пацієнта; доброзичливе ставлення до нього; щирість тощо.

Особистісно-індивідуальну компетентність лікаря утворюють психологічні знання про особистість; усвідомлення своєї індивідуальності; власні здібності; особистісна рефлексія; вміння бачити сильні і слабкі сторони своєї діяльності; вміння реалізовувати плани свого особистісного розвитку тощо. Зрілість особистості фахівця зміцнює його особистісно-індивідуальну компетентність.

Емоційна компетентність представлена системою знань про емоції, їх розвиток; вміннями та способами аналізу емоцій; усвідомленням своїх емоцій та емоцій інших людей,

умінням визначити їх, управляти власними емоціями та емоціями інших людей, визначати джерело та причину їх виникнення, а також адекватним вираженням емоцій (навички рефлексії, саморегуляції та експресивності), розвиток яких в цілому сприяє емоційній відкритості та емоційній емпатії лікаря.

Висококваліфікований лікар, який постійно взаємодіє, контактує з іншими, складне і динамічне життя якого накладає високі вимоги до його особистості, має бути освіченою людиною не лише в галузі загальних і спеціальних здібностей, а й бути психологічно обізнаним, адже лікареві часто доводиться переживати стресові ситуації, зустрічатись з болем, стражданнями, смертю людей, іноді відчувати себе, на жаль, безсилим перед обставинами. Як бачимо, професія медичного працівника не лише особлива за своєю сутністю і значущістю, а й передбачає специфічні психічні та емоційні навантаження. Характерним для неї є психічне напруження, екстремальні умови, що, в свою чергу, зумовлює виникнення тривалих негативних емоційних станів, які руйнівним чином впливають на психіку особистості фахівця. Враховуючи величезні навантаження на емоційну сферу лікаря, можна припустити, що емоційно зріла особистість в змозі впоратись з труднощами, що виникають в процесі професійної діяльності. Саме тому, на наше глибоке переконання, щоб не деградувати як професіонал, лікар мусить розвиватися, формувати свою психологічну компетен-

тність.

Як бачимо, важливою складовою у професійній діяльності лікаря виступає власне психологічна складова особистості фахівця, зокрема його психологічна компетентність. На наше глибоке переконання, розвиток саме цієї психологічної якості майбутнього лікаря і обумовлює його професійне зростання. Переконані, професійно компетентним є такий лікар, який на достатньо високому рівні здійснює свою професійну діяльність, лікувальну взаємодію.

Відповідно до мети та завдань нашої роботи було сплановане та проведене дослідження, спрямоване на визначення ставлення студентів до проблеми розвитку психологічної компетентності майбутнього лікаря, з'ясування потреб у її формуванні в процесі професійної підготовки. Нами було проведене анкетування, в якому прийняло участь 428 майбутніх лікарів. За результатами дослідження нам вдалося встановити наступне: переконлива більшість респондентів – майбутніх лікарів (97%) вважають за необхідне розвивати психологічну компетентність. Відтак, очевидним стає той факт, що студенти розуміють, яку роль відіграють і яке місце займають психологічні знання та вміння у житті та професійній діяльності лікаря.

Враховуючи той факт, що наше дослідження безпосередньо стосується майбутніх лікарів, нами також була розроблена та запропонована анкета для студентів, спрямована на

визначення існуючих недоліків у процесі професійної підготовки в плані емоційної обізнаності та потреб у формуванні психологічної компетентності майбутнього лікаря. Результати дослідження показали, що студенти-медики прагнуть навчитись встановлювати емоційні контакти, отримати більше інформації про шляхи розвитку власної психологічної компетентності. В анкеті також пропонувалось внести пропозиції щодо покращення навчання в медичному університеті з метою розвитку та формування психологічної компетентності майбутніх лікарів. В результаті аналізу було виокремлено наступні пропозиції та рекомендації: збільшення аудиторних годин для вивчення навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування; впровадження тем, присвячених вивченню психологічних компетенцій фахівця; впровадження окремого курсу для всіх спеціальностей та факультетів, присвяченого психологічній компетентності; організація роботи проблемного семінару; систематичне проведення практичних занять у формі активних методів навчання з метою набуття навичок аналізу та регуляції емоційних станів з подальшим застосуванням у медичній практиці; впровадження навчальної програми тренінгової форми, спрямованої на розвиток та формування психологічної компетентності. В цілому, результати аналізу анкет дозволили встановити, що студенти молодших курсів виявили бажання вивчати психологічні особливості, власні емоційні стани, а для студентів

старших курсів пріоритетним виявився розвиток професійно важливих компонентів емоційної сфери, формування психологічної компетентності лікаря як важливої складової професійної діяльності.

Відповідно до отриманих результатів, більшість опитуваних студентів-медиків (три чверті від загального контингенту) однозначно констатували, що система професійної підготовки у медичному університеті дуже мало орієнтована на формування їхньої особистості як майбутнього фахівця-лікаря, через що кожному з них доведеться самостійно заповнювати величезну інформаційну прогалину щодо широкого кола проблем професійного становлення особистості лікаря, зокрема, психологічної компетентності в процесі лікувальної взаємодії. Хоча, як свідчать відповіді на запитання, більшість студентів (68%) із зацікавленістю вивчала б питання з проблем формування психологічної компетентності майбутнього лікаря.

Це дозволяє нам з впевненістю стверджувати, що можливості і час, який відводиться навчальними планами підготовки фахівців на вивчення таких дисциплін, як «Психологія», «Основи психології. Основи педагогіки», «Психологія спілкування» та інші в медичному університеті, на жаль, більш спрямовані на теоретичне осмислення сутності психологічної складової особистості а, відтак, не дозволяють приділити достатньої уваги розвитку тих властивостей фахівця, які б

забезпечували високий рівень сформованості професійних умінь та навичок майбутнього лікаря. Так, на запитання: «Чи сприяє обсяг і зміст професійної підготовки формуванню Вашої психологічної компетентності» було отримано переважно наступні відповіді: «Вважаю, що цього недостатньо», «Цього скоріше не достатньо, ніж достатньо». А на питання «Чи сприяє вивчення психолого-педагогічних дисциплін у вищому медичному навчальному закладі формуванню психологічної компетентності» було дані такі відповіді, як «скоріше не сприяє» чи «не сприяє», хоча всі студенти зазначили величезну роль психологічної компетентності у майбутній професійній діяльності та необхідності знань про неї, застосування відповідних вмінь і навичок у медичній практиці.

Враховуючи означені вище факти, в контексті даного дослідження, зрозуміло, що вкрай важливою є модернізація психолого-педагогічної підготовки майбутнього лікаря, визначення шляхів та особливостей формування психологічної компетентності фахівця в процесі професійної підготовки. А це, в свою чергу, доводить, що підвищення продуктивності професійної діяльності вимагає від лікаря знань у галузі психології, а відтак формування його професійних психологічних компетенцій не лише в період професійної діяльності, а ще у процесі навчання у вищому медичному навчальному закладі. Отже, розвиток психологічних особливостей студентів-медиків є одним

із чинників процесу формування психологічної компетентності майбутнього лікаря-професіонала у вищому медичному навчальному закладі, причому рівень його розвитку визначається показниками сформованості професійної готовності на всіх етапах становлення фахівця: абітурієнт, студент, випускник, молодий фахівець, професіонал.

Висновки. Особистісний розвиток студента, формування його готовності до майбутньої професійної діяльності є важливими чинниками в оптимізації навчального процесу у вищих закладах освіти на сучасному етапі розвитку суспільства. В свою чергу навчально-виховний процес у вищому медичному навчальному закладі є невід'ємною складовою частиною розвитку особистості студента – майбутнього лікаря, що сприяє формуванню його професіоналізму. З огляду на це, доцільно припустити, що основним завданням навчання і виховання, результатом професійного становлення фахівця у вищому медичному навчальному закладі є модернізація професійно-психологічної підготовки лікарів, спрямованої на особистісний розвиток студентів, формування їх професійної психологічної компетентності.

Перспективи подальших досліджень полягають у нових наукових розвідках з даної проблематики, стратегії визначення науково-методичного супроводу розвитку професійної психологічної компетентності при підготовці майбутніх фахівців в галузі медицини.

Перелік використаних джерел:

1. Lazurenko Olena , Nataliya V.Smila. Psychological and Pedagogical Principles of Students' Emotional Sphere formation in the Process of Professional Training and Development.// Journal of Psychological Sciences. – Vol.2. – No.3. – 2016. PP. 124-129.
2. Лазуренко О. О. Концепція формування емоційної компетентності на різних етапах професійної підготовки лікаря /О. О. Лазуренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – Випуск 3. – Херсон, 2015. – С. 113-117.
3. Лазуренко О. О. Аналіз психологічних особливостей складових емоційної компетентності майбутнього лікаря./ О.О. Лазуренко// Психологічний часопис. Збірник наукових праць. – №2(4)2016. – С. 96-111.
4. Лазуренко О. О. Експериментальне дослідження психологічних особливостей емоційної компетентності майбутнього лікаря/ О.О. Лазуренко// Актуальні проблеми психології: Зб.наук. праць Ін-ту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Том 5. Випуск 15. – Київ, 2015. – С. 106-114.
5. Лазуренко О. О. Комплексна модель формування емоційної сфери майбутнього лікаря-психолога в процесі професійної підготовки / О.О. Лазуренко // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – К., 2013. – Т.Х, вип.24. – С. 298-306.
6. Лазуренко О. О. Концепція формування емоційної компетентності на різних етапах професійної підготовки лікаря / О.О. Лазуренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – № 3-4. – Херсон, 2015. – С. 113-117.
7. Лазуренко О. О. Теоретико-методологічний аналіз дослідження емоціональної компетентності / О.О. Лазуренко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Вип. 28. – Кам'янець-Подільський, 2015. – С. 284-295.

References (Transliteration):

1. *Lazurenko Olena, Nataliya V. Smila. Psychological and Pedagogical Principles of Students' Emotional Sphere formation in the Process of Professional Training and Development. // Journal of Psychological Sciences. – Vol.2. – No.3. – 2016. PP. 124-129.*
2. *Lazurenko O. O. Kontsepsiya formuvannya emotsiynoyi kompetentnosti na riznykh etapakh profesiynoyi pidhotovky likarya / O. O. Lazurenko // Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya: Psykholohichni nauky. – Vypusk 3. – Kherson, 2015. – S. 113-117.*
3. *Lazurenko O. O. Analiz psykholohichnykh osoblyvostey skladovykh emotsiynoyi kompetentnosti maybutn'oho likarya. / O.O. Lazurenko // Psykholohichnyy chasopys. Zbirnyk naukovykh prats'. – №2(4)2016. – S. 96-111.*
4. *Lazurenko O. O. Eksperymental'ne doslidzhennya psykholohichnykh osoblyvostey emotsiynoyi kompetentnosti maybutn'oho likarya / O.O. Lazurenko // Aktual'ni problemy psykholohiyi: Zb.nauk. prats' In-tu psykholohiyi imeni H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny. – Tom 5. Vypusk 15. – Kyiv, 2015. – S. 106-114.*
5. *Lazurenko O. O. Kompleksna model' formuvannya emotsiynoyi sfery maybutn'oho likarya-psykholoha v protsesi profesiynoyi pidhotovky / O.O. Lazurenko // Aktual'ni problemy psykholohiyi: Zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi imeni H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny. – K., 2013. – T.Kh, vyp.24. – S. 298-306.*
6. *Lazurenko O. O. Kontsepsiya formuvannya emotsiynoyi kompetentnosti na riznykh etapakh profesiynoyi pidhotovky likarya / O.O. Lazurenko // Naukovyy visnyk Kherson's'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Psykholohichni nauky». – № 3-4. – Kherson, 2015. – S. 113-117.*
7. *Lazurenko O. O. Teoretyko-metodolohycheskyy analiz yssledovannya emotsional'noy kompetentnosti / O.O. Lazurenko // Problemy suchasnoy psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats' Kam'yanets'-Podil's'koho natsional'noho*

universytetu imeni Ivana Ohiyenka, Instytutu psykholohiyi imeni H.S.Kostyuka NAPN Ukrayiny. – Vyp. 28. – Kam'yanets'-Podil's'kyy, 2015. – S. 284-295.

Lazurenko Olena

PhD, Senior Lecturer, Department of General and Medical Psychology and Pedagogy Bogomolets National Medical University, Kyiv (Ukraine)

MODERNIZATION TENDENCIES OF PROFESSIONALLY-PSYCHOLOGICAL PREPARATION OF DOCTORS: COMPETENCE APPROACH

ABSTRACT

The article studies psychological and pedagogical components of the psychological competence formation of future doctors at different phases of training. Main aspects of future doctors' professional training at higher medical educational institutions are also described. Author attempts to disclose the specifics of future specialist's psychological competence formation. The concept of professionally-psychological aspects of doctor's preparation is suggested.

The problem of the formation of psychological competence of future doctors is one of the most important in the field of professional medical education. Analysis of state educational standard of higher medical education has shown that some of the disciplines hereunder, allow students to obtain information about the psychological aspects of the emotional sphere, the emotional organization of personality, age-related peculiarities of this phenomenon, as well as the basics of control of emotional states. The results of the

analysis of curricula and training programs of medical specialists indicate that the psychology is not a separate object of pedagogical influence, and therefore there is an objective contradiction between the real needs of the future specialist in acquisition of knowledge on the psychology of emotions and the ability to get them in the learning process in higher medical schools. The results of our analysis allowed us to establish that today the problem of the formation of psychological competence of a future specialist is new in the field of psychological research. However, in our deep conviction, it is advisable to figure out how to solve this problem in practice, at higher medical education. The research of psychological features of the future doctor psychological competence and analysis of its structural components are presented in the article. Based on the results of a search phase of the study of the formation of psychological competence of future doctors, tasks were identified and hypothesized pilot study. On the basis of generalization of the obtained results identify ways of promoting professional competences. Set out the overall strategy, the structure, revealed the main principles, methodological approaches and content of training programs aimed at developing the psychological competence of students – future doctors.

Key words: psychological competence, characteristics of the psychological components of professional competence, future doctor personality, psychological competence development.

Лазуренко Елена Алексеевна

Кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры общей и медицинской психологии и педагогики Национального медицинского университета имени А. А. Богомольца, г. Киев (Украина)

ТЕНДЕНЦИИ МОДЕРНИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО- ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ ВРАЧЕЙ: КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД

Аннотация. Профессионализм врача включает не только эффективное выполнение своей профессиональной деятельности, но и зрелость личности специалиста, сочетания профессионально важных качеств с психологическими в процессе квалифицированного лечебного взаимодействия. Учебно-воспитательный процесс в высшем медицинском учебном заведении является неотъемлемой составной частью развития личности студента – будущего врача, который способствует формированию его профессионализма. Одним из основных заданий учебы и воспитания, результатом профессионального становления специалиста в высшем медицинском учебном заведении является формирование его психологической компетентности. Результаты анализа учебных планов и программ подготовки медицинских специалистов свидетельствуют, что существует объективное противоречие между реальной потребностью будущего специалиста в овладении психологическими знаниями и возможностью получить их в процессе учебы в высшем медицинском учебном заведении.

Уместность исследования психологического аспекта профессиональной деятельности врача предопределена не только недостаточностью и противоречивостью научных знаний о психологическом компоненте профессиональной деятельности такого специалиста, а и тем, что процесс формирования профессиональной психологической компетентности будущего врача является одним из направлений развития его профессионализма, как совокупности профессиональных свойств, индивидуальных качеств и системы профессиональных умений. Профессионализм врача определяет соотношение профессиональных знаний, умений и навыков и его психологических свойств. Профессиональная компетентность врача состоит из нескольких важных компетентностей: профессиональная компетентность; социальная компетентность; коммуникативная компетентность; личностно-индивидуальная компетентность; эмоциональная компетентность.

Важным результатом профессионального становления специалиста в высшем медицинском учебном заведении является модернизация профессионально-психологической подготовки врачей, направленная на личностное развитие студентов, формирования их профессиональной психологической компетентности.

Ключевые слова: эмоциональная компетентность, развитие, диагностика психологических особенностей эмоциональной компе-

тентности, личность будущего врача, спецкурс, тренинговая программа, профессиональная подготовка.

Дата отримання статті: 15.01.2018

Дата рекомендації до друку: 23.01.2018